

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу Білої Валерії Ігорівни
«Еволюція сюрреалізму у візуальній культурі: естетичні практики
та технологічні трансформації»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 «Культурологія»
(галузь знань 03 «Гуманітарні науки»)

1. Ступінь актуальності обраної теми

Тема дисертаційної роботи Білої В. І. є високоактуальною в контексті сучасних трансформацій візуальної культури, зумовлених цифровізацією, гіпервиробництвом контенту та домінуванням алгоритмічної логіки в медіа. Сюрреалізм, як наскрізна естетична парадигма, еволюціонує від авангардного руху до універсальної мови масової комунікації, що вимагає переосмислення його ролі в кінематографі, фотографії, музичних відеокліпах, рекламі та соціальних мережах. Актуальність посилюється відсутністю комплексних українських досліджень, які б систематизували естетичні практики та технологічні трансформації сюрреалізму в період кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття. Дослідження відповідає глобальним тенденціям у культурології, візуальних студіях та медіатеорії, де акцент робиться на перетині естетики, технологій та масової культури. Воно сприяє розумінню, як сюрреалістичні прийоми адаптуються до цифрового середовища, впливаючи на рецепцію образів, ідентичність та культурне виробництво. Таким чином, тема не лише заповнює прогалини в науковому дискурсі, але й має практичне значення для освітньої та творчої сфер, роблячи її вкрай актуальною для сучасної гуманітаристики.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертації Білої В. І. вирізняється глибиною теоретичного опрацювання та широким охопленням культурологічних, мистецтвознавчих і медіатеоретичних підходів. Авторка демонструє добру орієнтацію у класичних джерелах (А. Бретон, М. Елюар, А. Арто) та сучасних

концепціях, що формують поле медіадосліджень (Ж. Бодрійяр, В. Флюссер, Б. Гройс). У тексті переконливо поєднані історичний аналіз сюрреалізму, інтерпретація його модифікацій у постмодерній епосі та розгляд цифрових образів як продукту алгоритмічних систем.

Зміст дисертації структуровано логічно: кожен розділ підводить до наступного, а напрацьовані теоретичні висновки органічно переходять у сучасну проблематику візуальної культури. Варто відзначити ретельність бібліографії – 211 джерел, серед яких як фундаментальні праці, так і найновіші медіатеоретичні розвідки, що підкреслює актуальність і сучасний науковий горизонт дослідження.

Наукові публікації здобувача не лише репрезентують ключові ідеї дисертації, а й демонструють послідовний розвиток авторських підходів. Важливо, що публікації торкаються різних аспектів теми – від аналізу кіномови й фотографічної образності до вивчення цифрових платформ – що свідчить про широту дослідницького інтересу. Біла В. І. виявляє здатність аргументовано формулювати власну позицію, інтегруючи різні наукові перспективи.

3. Новизна представлених теоретичних та / або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна роботи є вагомою і полягає насамперед у тому, що здобувачка не лише описує сучасні прояви сюрреалізму, а й пропонує концептуальний інструментарій для їх систематизації. Розроблена авторкою типологія – неосюрреалізм, массяюрреалізм, попсяюрреалізм – дозволяє вперше на українському матеріалі осмислити складні процеси взаємодії художніх традицій з цифровими технологіями. Це дає можливість по-новому інтерпретувати як класичні твори, так і сучасні практики, від музичних відео до контенту соціальних мереж.

Новизна роботи проявляється також у методологічній площині: авторка застосовує трансмедіальний аналіз, поєднуючи філософію образу з технічною

логікою виробництва зображення. Зміщення уваги з психологічної інтерпретації сюрреалізму до технологічно-алгоритмічної – важливий науковий здобуток, актуальний для сучасних візуальних студій.

Матеріали, представлені в наукових публікаціях, повністю відображають основний зміст дослідження: у статтях простежуються ті ж самі теоретичні блоки, що й у дисертації, що підтверджує поступовість наукового розвитку авторки й достовірність висунутих положень. Окрім того, публікації засвідчують уміння здобувачки адаптувати складні наукові концепції до різних форматів наукової комунікації.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова обґрунтованість роботи проявляється у всіх її рівнях – від ретельно продуманого теоретичного апарату до переконливих тематичних інтерпретацій конкретних візуальних матеріалів. Авторка вміло демонструє причинно-наслідкові зв'язки між історичними процесами розвитку візуальних медіа та появою нових форм сюрреалістичної образності. Особливо переконливою є аргументація щодо адаптації парадоксальної логіки сюрреалізму до умов цифрового середовища.

Результати обґрунтовані через аналіз теоретичних джерел (праці А. Арто, Ж. Дерріди, М. Мерло-Понті) та емпіричного матеріалу (фільми, фотографії, відеокліпи 1920–2020-х рр.). Положення про трансмедіальну парадигму сюрреалізму підкріплені компаративним методом, що доводить стійкість інваріантних структур (парадокс, монтаж, автоматизм).

У висновках чітко простежується логіка дослідження: від класичної моделі сюрреалізму до структурних трансформацій у цифрову епоху. Рекомендації мають практичний характер і можуть застосовуватися у широкому колі дисциплін – від кінематографічної практики до цифрового дизайну та медіаосвіти. Авторка демонструє глибоке розуміння не лише естетичних, а й технологічних аспектів сучасного візуального виробництва, що зміцнює наукову цінність роботи.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Завдання виконані на високому рівні: проаналізовано стан проблеми, розкрито генезу сюрреалізму, досліджено трансформації в постмодерні та цифрову епоху, систематизовано прояви. Здобувачка оволоділа методологією: теоретико-аналітичний метод для понятійного апарату, історико-культурний для періодизації, компаративний для порівняння форм, візуально-семіотичний для аналізу образів. Це демонструє майстерність у міждисциплінарному підході, з чітким формулюванням мети та завдань. Апробація на конференціях і публікації підтверджують самостійність. Рівень виконання відповідає PhD-вимогам, з ефективним використанням джерел.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в: систематизації понятійного апарату культурології (уточнення «неосюрреалізм», «массюрреалізм», «полсюрреалізм»), збагаченні трансмедіального підходу в медіадослідженнях, удосконаленні періодизації сюрреалізму. Практичне – у їх використанні в освіті (курси з візуальної культури, медіамистецтва), аудіовізуальному виробництві (кінематограф, реклама, гейм-дизайн) для осмисленого застосування сюрреалістичних прийомів. Результати можуть слугувати підґрунтям для кураторських проєктів та медіаосвіти.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Зміст дисертації повний і завершений: вступ обґрунтовує тему, розділ 1 – теоретичні засади, розділ 2 – прояви в ХХ ст., розділ 3 – цифрові трансформації. Висновки узагальнюють результати, перспективи – окреслюють подальші напрями. Робота логічна, з ілюстраціями та додатками, без прогалин. Завершеність висока, з чітким викладом.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Матеріали дослідження можуть використовуватися, зокрема: типологія та періодизація – в освітніх програмах (курси з культурології, візуальних студій), для розробки методичних матеріалів. У практиці – для творчих індустрій (фотографи, режисери, дизайнери) як інструмент інновацій. Дослідження ШІ та VR/AR – для подальших проєктів.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

1. Інваріанти сюрреалістичного образу подані як структурні принципи, однак у роботі вони не сформульовані у вигляді чіткої систематизованої класифікації, що ускладнює їхнє практичне застосування.

2. У дослідженні відчутно превалює технологічна логіка еволюції візуальних медіа, що може недооцінювати зворотний вплив аудиторії на формування сучасних образів.

3. Залучення великого масиву медіапродукції створює ризик кількісного домінування над поглибленим аналізом окремих зразків.

4. Визначення штучного інтелекту як учасника процесу співтворення потребує глибшого теоретичного обґрунтування з огляду на відсутність у нього інтенційності в класичному розумінні.

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Порушень академічної доброчесності не виявлено. Усі запозичення позначені посиланнями, оригінальність тексту висока, публікації відповідають темі. Підпис здобувача підтверджує авторство.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Білої Валерії Ігорівни «Еволюція сюрреалізму у візуальній культурі: естетичні практики та технологічні трансформації» відповідає спеціальності 034 Культурологія та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12

січня 2022 р. № 44, а її авторка В. І. Біла заслуговує на присудження ступеня
доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія.

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри кіно-, телемистецтва
ПВНЗ «Київський університет
культури»

Олександр БЕЗРУЧКО

